

VOJENSKÉ ZDRAVOTNICKÉ LISTY

ROČNÍK LXXII

DUBEN 2003

ČÍSLO 2

355.72:613.693

50. VÝROČÍ ZALOŽENÍ ÚSTAVU LETECKÉHO ZDRAVOTNICTVÍ

Rozkazem ministra obrany byl ke dni 1. lednu 1953 zřízen Ústav leteckého zdravotnictví jako nástupnická instituce do té doby funkčně a organizačně opakovaně se proměňujících složek poskytujících v bývalém Československu specializovanou zdravotní péči pro vojenské a civilní letectví. Jeho pracovníci se v té době mohli opřít o již dvacetileté zkušenosti, pouze přechodně přerušené 2. světovou válkou. Ve Vojenských zdravotnických listech byl v uplynulých letech podrobně zmapován vývoj československého leteckého lékařství od položení jeho organizačních základů v roce 1923 do roku 1988, kdy si ústav připomínal 35. výročí svého založení (1, 2, 3, 4). Nepovažovali jsme proto za nezbytné znovu připomínat to, co si každý zájemce může přečíst v archivních výtiscích časopisu.

V uplynulých 15 letech jak samotný obor – letecká medicína, tak odborná orientace Ústavu leteckého zdravotnictví prošly zásadními změnami. Považovali jsme proto za účelné seznámit s nimi širokou lékařskou veřejnost a současně v několika odborných sděleních prezentovat výsledky odborné činnosti ústavu v oblastech, jimiž se zabývá v posledních letech.

Snad největší proměnou prošla letecko-lékařská posudková činnost. K plnému pochopení její nové náplně bylo nezbytné alespoň stručně pohlédnout do minulosti, a tak je tato oblast jedinou, jejíž historický vývoj je v prvních dvou příspěvcích doveden až do současnosti. Do posuzování způsobilosti leteckého personálu se promítl technologický pokrok v letectví a ve většině medicínských oblastí a také koncept lidských práv. Obrovskému množství ne zcela zdravých jedinců toužících létat se tak otevřely dříve nemyšlitelné možnosti věnovat se profesionálnímu nebo zájmovému létání. Letečtí posudkoví lékaři za této situace i nadále zůstávají významnými garanty bezpečnosti v letectví, a proto se významně vystupňovaly nároky na jejich odbornou připravenost.

Navazující stať analyzuje situaci, kterou v celosvětovém měřítku nastolil pro zaměření oboru a jeho personální pokrytí konec studené války. Příspěvek lze chápat i jako závažné slovo k průběhu transformačních a reorganizačních změn ve zdravotnické službě Armády České republiky.

Na koncepční příspěvky navazují práce demonstrující pestrost a všestrannost rutinní činnosti ústavu. Uvádí je originálně koncipovaný článek srovnávající kvalitu zdravotního stavu dvou zdravotně „elitních“ skupin české populace – pilotů a vrcholových manažerů. Ústav se po řadu desetiletí věnoval ověřování validity indikátorů tzv. normálního zdraví vydávaných jak Světovou zdravotnickou organizací, tak československými standardizačními centry pro domácí leteckou populaci. Publikovaná práce dokumentuje, jak nesnadný úkol to představuje. Přestože Ústav leteckého zdravotnictví jako jeden z prvních na světě přistoupil již počátkem 70. let minulého století k medikaci letců při zachování jejich letecké způsobilosti, nestala se tato činnost pro něj rutinní záležitostí. Indikace, vhodnost jednotlivých farmak i systém průběžné kontroly jsou předmětem trvalé pozornosti a periodických vyhodnocení.

Moderní lékařské technologie podstatným způsobem rozšiřují možnosti včasné diagnostiky a následně i včasného zásahu u patologických stavů, které by mohly ohrozit zdravotní způsobilost letců. Názorným příkladem může být možnost sledování změn nervových vláken v lemu disku zrakového nervu dříve, než se vyskytnou zjevné defekty zorného pole. Zařazení vyšetření na Heidelbergském retinálním tomografu do algoritmu expertního postupu u pilotů vybíraných pro výcvik na letounu L-159 ukázalo, jak cenné pro jejich další profesní kariéru bylo toto rozhodnutí. Nedocenitelný význam pro operační výkonnost pilotů má komplexní letecko-lékařský výcvik výkonných letců. Jeho postupy jsou v letectvu NATO sice standardi-

zovány, ale technologická základna a zčásti i metodické postupy si v jednotlivých armádách letecko-lékařské instituty musí vytvářet samy. Ústav leteckého zdravotnictví díky příslušnému vybavení a týmu kvalifikovaných pracovníků zůstává čelným pracovištěm hyperbarické medicíny. Pro toto číslo Vojenských zdravotnických listů však nebyl zpracován příspěvek, který by hodnotil úspěšnost léčby nejrozličnějších chorob v mírových podmínkách, ale využitelnost hyperbarické oxygenoterapie v případném válečném střetnutí.

Všechny příspěvky jsou původní v tom smyslu, že byly zpracovány ke konkrétní příležitosti ústavního jubilea. Je pochopitelné, že nepostihují celý rozsah práce Ústavu leteckého zdravotnictví. Takový cíl si ostatně ani nekladly. Kudy se bude ubírat další vývoj české letecké medicíny a Ústavu leteckého zdravotnictví, ukáže čas. Nic nebrání tomu, aby se nově dosažené etapy spolu s konkrétními výsledky prací leteckých lékařů objevovaly (a to podstatně častěji než v posledních letech) na stránkách dalších čísel Vojenských zdravotnických listů.

Literatura

1. SÁZEL, M. Hlavní rysy vývoje československého leteckého lékařství do roku 1953. *Sborník Voj. zdrav. Listů*, 1987, roč. 56, č. 2, s. 39–54.
2. FIALKA, J. Počátky a rozvoj Ústavu leteckého zdravotnictví. *Sborník Voj. zdrav. Listů*, 1987, roč. 56, č. 2, s. 55–64.
3. ŠULC, J. Ještě k počátkům a rozvoji Ústavu leteckého zdravotnictví. *Sborník Voj. zdrav. Listů*, 1988, roč. 57, č. 1, s. 44–46.
4. ŠULC, J. 35. výročí založení Ústavu leteckého zdravotnictví. *Voj. zdrav. Listy*, 1988, roč. 57, č. 2, s. 45–46.

Korespondence: Plk. MUDr. Dušan Bartoš, CSc.
Ústav leteckého zdravotnictví
Generála Píky 1
160 41 Praha 6
e-mail: bartos@telecom.cz

Do redakce došlo 21. 1. 2003

